

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

הוראות

א. משך הבחינה : שלוש שעות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה : בשאלון זה חמישה פרקים.

פרק ראשון – בראשית – (12x1) – 12 נקודות

פרק שני – דברים – (12x1) – 12 נקודות

פרק שלישי – הגמול – –

פרק רביעי – יחידת הגבר – (19x4) – 76 נקודות

פרק חמישי – שאלת נושא – –

סך הכול – 100 נקודות

מפרקים ג'–ה' יש לענות על ארבע שאלות.
יש לענות לפחות על שאלה אחת
מיחידת הגמול. כל שאלה 19 נקודות.

ג. חומר עזר מותר בשימוש : תנ"ך שלם בלי פירושים.

ד. הוראות מיוחדות : יש לקרוא בעיון את ההוראות בנוגע לבחירת השאלות, ולענות על פיהן.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד, יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.

כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

/המשך בעמוד הבא/

פרק ראשון – בראשית (12 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 1–2 (12 נקודות).

1. פרקים י"ב, כ"ב – דמותו של אברהם אבינו

א. עיינו בפרק כ"ב, פסוקים א'–ד'.

ציינו שלוש מידות טובות שאפשר ללמוד מן ההתנהגות של אברהם המתוארת בפסוקים אלה.

הביאו הוכחה מן הכתוב לכל אחת מן המידות שציינתם.

(4 נקודות)

ב. עיינו בפרק י"ב, פסוקים א'–ה'.

רש"י (לפסוק ה'): "אשר עשו בחרן" – שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים

ושרה מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאילו עשאו. ופשוטו של מקרא: עבדים ושפחות שקנו להם".

(1) על פי כל אחד מן הפירושים של רש"י, מי הצטרף לאברהם ולשרה במסעם לארץ כנען?

(2) על פי הפירוש הראשון בדברי רש"י, מדוע התורה משתמשת בביטוי "הנפש אשר עשו"?

(4 נקודות)

ג. עיינו בפרק י"ג, פסוקים ה'–ט', וכתבו מה אפשר ללמוד מן הכתוב על דמותו של אברהם.

בססו תשובתכם על הפסוקים. (4 נקודות)

2. פרק ל"ג

א. (1) עיינו בפסוקים א'–י"א.

מן הכתוב עולה כי יש הבדל בין היחס של יעקב כלפי עֶשָׂו לבין היחס של עֶשָׂו כלפי יעקב. כתבו מהו יחסו של כל אחד מן האחים כלפי האחר, והביאו מן הפסוקים ראיה אחת ליחס של כל אחד מהם כלפי אחיו.

(2) עיינו בפסוקים י"ב–ט"ו.

בפסוקים אלה עֶשָׂו מציע ליעקב שתי הצעות. כתבו מה הן שתי ההצעות. בנוגע לכל אחת מהן, כתבו מהי תשובתו של יעקב, ומהו הנימוק לתשובתו.

(4 נקודות)

ב. (1) עיינו בפרק ל"ג, פסוקים י"ח–כ' ובפרק י"ב, פסוקים ו'–ז'.

על פי מה שלמדתם, כתבו שתי נקודות דמיון בין מעשי יעקב לבין מעשי אברהם. לדעתכם, מה אפשר ללמוד מדמיון זה על יעקב?

(2) עיינו בפסוק י"ח.

רש"י (לפסוק י"ח): " 'שלם' – שלם בגופו... שלם בממונו".

באיזה אירוע נפגע יעקב בגופו ובאיזה אירוע הוא נפגע בממונו? מה רש"י לומד מלשון הכתוב "וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׂכָם"?

(4 נקודות)

ג. עיינו בפרק ל"ג, פסוקים א'–ב'.

ר' יוסף בכור שור: (א) " ויחץ אל הילדים על לאה' וגו' - לכל אחת אמר: קח את ילדיך, ואם תצטרך, תנוסו עם הילדים".

רד"ק: (ב) וישם – "...אולי ינוח כעסו בהריגת הראשונים ויניח האחרונים".

(1) על פי כל אחד מהפרשנים, הסבירו מה רצה יעקב להשיג בכך שחילק את נשיו וילדיו לשלוש קבוצות.

(2) על פי המדרש יעקב סידר את אשתו וילדיו על פי העיקרון של "אחרון אחרון חביב".

מי משני הפרשנים שכתובים בתחילת סעיף ג' מתאים לנאמר המדרש? הסבירו תשובתכם.

(4 נקודות)

פרק שני – דברים (12 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 3–4 (12 נקודות).

3. יחידת "הברית"

עיינו בפרשת "שמע" (דברים, פרק ו', פסוקים ד'-ט').

א. (1) על פי רמב"ן, המילים "ה' א-להינו ה' אחד" (דברים, פרק ו', פסוק ד') הן מצווה מבוארת.

הסבירו מהי מצווה מבוארת, וכתבו איזו מצווה המילים "ה' א-להינו ה' אחד" מבארות.

(2) על פי רש"י, המילים "ה' א-להינו ה' אחד" מתייחסות לשני זמנים שונים. הסבירו את המילים האלה על פי פירוש זה.

(4 נקודות)

ב. עיינו בפסוק ה'.

על פי פירוש שלמדתם, הסבירו כיצד אפשר לקיים את מצוות אהבת ה' "בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ, וּבְכָל-מְאֹדְךָ". בתשובתכם התייחסו ל**כל אחד** מהציוויים המתארים את הדרך שבה יש לקיים מצווה זו.

(4 נקודות)

ג. תלמוד בבלי, מסכת יומא, דף פ"ו, עמוד א': "ואהבת את ה' אלקיך" – שיהא שם שמיים מתאהב על ידך. שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו באמונה, ודיבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו? אשרי אביו שלימדו תורה, אשרי רבו שלימדו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמד תורה – ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר "ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר".

(1) במה שונה הפירוש שבמסכת יומא לציווי "וְאָהַבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ" מן הפשט של הכתוב?

(2) הסבירו כיצד האדם המתואר במסכת יומא מקיים את הציווי "וְאָהַבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ".

(4 נקודות)

4. יחידת "פתח תפתח"

א. עיינו בפרק ט"ו, פסוקים י"ב–י"ח – דיני עבד עברי ואמה עבריה.

(1) על פי פסוקים י"ב–י"ד, מה הם שני הציוויים החלים על האדון?

(2) מהו המקרה המתואר בפסוקים ט"ז–י"ז, ומה התורה מצווה במקרה זה? בתשובתכם הסבירו את

הציווי "וְהָיָה לְךָ, עֶבֶד עוֹלָם" על פי פירוש שלמדתם.

(4 נקודות)

ב. עיינו בפסוק י"ז.

רש"י (יז): "וְאֵף לְאִמְתְּךָ תַּעֲשֶׂה כֵן" – הענק לה. יכול אף לרציעה השווה הכתוב אותה? תלמוד לומר

(שמות כא, ה): "וְאִם אִמּוֹר יֹאמֶר הָעֶבֶד" – עבד נרצע, ואין אמה נרצעת:

(1) מהי ההבנה האפשרית בציווי "וְאֵף לְאִמְתְּךָ תַּעֲשֶׂה כֵן" שרש"י שולל בפירושו ומדוע הוא שולל

אפשרות זו?

(2) לפי פירושו של רש"י, מה כולל הציווי "וְאֵף לְאִמְתְּךָ תַּעֲשֶׂה כֵן"? בתשובתכם הסבירו איך ציווי

זה מגן על האמה.

(4 נקודות)

ג. עיינו בפסוק ו'.

רש"י (לשמות, פרק כ"א, פסוק ו'): "וְרָצַע אֲדוֹנָיו אֶת אוֹזְנוֹ בַּמִּרְצָע" ... ר' שמעון היה דורש ... מה

נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית? אמר הקדוש ברוך הוא: דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים

כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי 'כי לי בני ישראל עבדים', עבדיי הם ולא עבדים

לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו – יִרְצַע בַּפְּנִיָּהם".

(1) במדרש שהביא רש"י יש ביקורת. ציינו כלפי מי הביקורת, והסבירו מהי הביקורת.

(2) על פי המדרש שהביא רש"י, במעמד רציעת העבד יש לדלת ולמזוזה משמעות סמלית.

הסבירו את הסמליות בנוגע לדלת ולמזוזה.

חובה לענות על ארבע שאלות כדלקמן: על שאלה אחת לפחות מפרק ג' – הגמול (שאלות 5–7) ועל שלוש שאלות נוספות לבחירתכם מפרקים ד–ה (שאלות 8–14), לכל שאלה 19 נקודות.

פרק שלישי – הגמול (19 נקודות)

5. איוב, פרק ג'

- א. (1) "לְגִבְרָה, אֲשֶׁר-דָּרְכוּ נִסְתָּרָה וְיִסְדּוּ אֱלֹהִים בְּעָדָיו" (פסוק כ"ג).
הסבירו את טענתו של איוב על פי פסוק זה.
- (2) השטן טוען: "הֲלֹא אֶתְּ שָׁכַתְּ בְּעָדָיו וּבְעָדָיו בֵּיתוֹ, וּבְעָדָיו כָּל אֲשֶׁר לוֹ–מִסְבִּיב" (פרק א', פסוק י').
ציינו נקודת דמיון אחת בין טענתו של השטן ובין טענתו של איוב שבתת-סעיף (1), והסבירו מהו ההבדל בין הטענות האלה.
(7 נקודות)
- ב. עיינו ב**איוב**, פרק א', פסוקים י"ט–י"ז.
בפסוקים אלה מתוארים האסונות שנופלים על איוב.
הביאו שתי דוגמאות מסגנון הכתוב (לא מתוכן הפסוקים) המעידות שהאסונות היו קשים מאוד.
(7 נקודות)
- ג. עיינו ב**יונה**, פרק ד', פסוק ג'.
הסבירו מהו הדמיון בין דברי יונה ובין דברי איוב שבפרק ג'. בססו את תשובתכם על שני פסוקים מאיוב, פרק ג'. (5 נקודות)

6. איוב, פרק ד' – מענה אליפז

א. עיינו בפסוקים א'–י"א.

(1) בפסוקים ג'–ה' אליפז אומר דברי נחמה ועידוד לאיוב אך גם מוכיח אותו. מהם דברי העידוד של אליפז לאיוב, ומה הם דברי התוכחה שלו אליו?

(2) עיינו בפסוקים ז'–י"א.

כתבו מהי טענתו העיקרית של אליפז בנוגע לשאלה של "צדיק ורע לו". בססו את תשובתכם על הכתוב.

(7 נקודות)

ב. עיינו בפסוק ו'.

מלבי"ם: "הלא יראתך כסלתך" – שמה שעד עתה היית ירא אלוקים לא הייתה יראה אמיתית, כי הייתה רק בסיבת כסלתך, שהיית מקווה על ידי יראת ה' להישמר מכל רעה ונזק, והיית ירא יראת העונש ולא יראת ה'. וכן תקוותך הייתה סיבת תום דרכיך, מה שהיית תמים דרך לא היה לשם ה' רק בעבור תקוות הגמול והשכר, כי לכן אחר שראית שה' הביא עליך ייסורים וסר טובו ממך התחלת להכחיש בהשגחה ובפינות האמונה, ואם כן מבואר כי הביא עליך הייסורין כדין".

(1) על פי מלבי"ם, מהי טענת אליפז כלפי איוב בפסוק ו'?

(2) על פי מלבי"ם, על מה מבסס אליפז את טענתו כלפי איוב?

(7 נקודות)

ג. עיינו בפסוקים י"ב–י"ז.

(1) על פי פסוקים אלה, מהי דרגתו הרוחנית של אליפז כנביא? נמקו תשובתכם.

(2) מצודת דוד (לפסוק י"ב): "ועל כי היה מעובדי כוכבים לא באה אליו הנבואה בדרך ישרה ממקום הקדוש כי אם בדרך עקלקלות".

על פי מצודת דוד, מהו ההסבר לדרגתו הרוחנית של אליפז שכתבתם בתת סעיף הקודם?

(5 נקודות)

7. איוב, פרק מ"ב

א. בפסוקים א'–ג' איוב משיב על המענה השני של ה'.

(1) מהי הטענה של איוב בפסוק ב' מהי הטענה שלו בפסוק ג'?

(2) ציינו מקור נוסף בספר איוב שבו נטענת טענה דומה לאחת הטענות שציינתם בתת-סעיף (1).

(7 נקודות)

ב. עיינו בפסוק ה'.

רמב"ן: "לשמע אוזן שמעתיך – הייתה לי קבלה באלהותך, ועתה הגעתי לנבואה וידעתי אמיתת

המצואות, וכי אתה נמצא ויודע ומשגיח ושופט צדק, ורב חסד ואמת."

על פי רמב"ן, מה השינוי שעבר על איוב בהבנת הנהגת ה' בעולם ועל אלו מילים בפסוק הוא מבסס

שינוי זה? (7 נקודות)

ג. עיינו בפסוק ז'.

מצודת דוד: "ועם שגם איוב לא דיבר נכונה, מכל מקום קראו 'עבדי', ואמרו רבותינו ז"ל: מכאן שאין

אדם נתפס על צערו, כי בעבור קושי הייסורין דיבר מה שדיבר".

(1) על פי מצודת דוד, גם על איוב יש ביקורת. הביאו דוגמה לדברים שאמר איוב, שאפשר לבקר אותו

עליהם.

(2) הסבירו מדוע לדעת מצודת דוד זכה איוב לכינוי "עבדי".

פרק רביעי – יחידות הגבר

8. גדעון – שופטים, פרק ז'

עיינו בשופטים, פרק ז'.

א. (1) עיינו בפסוקים ג'–ז.

בפסוקים אלה מצווה הקב"ה על גדעון לצמצם את צבאו ולעשות זאת בשני שלבים.

הסבירו מהם שני השלבים וציינו מה הייתה מטרת צמצום צבאו של גדעון.

(2) עיינו בפסוקים ט'–ט"ו.

לשם מה שלח ה' את גדעון למחנה מדין? בססו תשובתכם על הפסוקים.

(7 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים ט"ו–כ"ג.

ציינו שני תכסיסים שנקט גדעון בשלב הראשון של המלחמה והסבירו מה הייתה תרומתו של

כל אחד מן התכסיסים האלה למלחמה. (7 נקודות)

ג. (1) מה משותף לכתוב בשופטים, פרק ז', פסוקים ט'–ט"ו ולכתוב ביהושע, פרק ב', פסוקים ט'–י"א?

(2) עיינו בשמואל א, פרק י"ד, פסוקים ו'–ט"ו.

ציינו שתי נקודות דמיון בין התנהגותו של גדעון בלכתו למחנה מדין (שופטים, פרק ז', פסוקים

ט'–ט"ז) ובין התנהגותו של יונתן בן שאול בלכתו למחנה פלשתים.

(5 נקודות)

9. אלישע

א. עיינו במלכים ב, פרק ד', פסוקים א'–ז.

(1) לפי פירוש שלמדתם, כתבו מיהי האישה המתוארת בפסוק א', ותאר את הנסיבות שהובילו

למצוקתה הכלכלית.

(2) לפי פירוש שלמדתם, מדוע שאל הנביא את האישה "מה-יָשָׁךְ לְךָ בְּבֵיתִי" (פסוק ב')?

(7 נקודות)

ב. עיינו במלכים ב, פרק ד', פסוקים ח'–ל"ז.

(1) "וְשָׁם אִשָּׁה גְדוֹלָה" (פסוק ח'). על פי המלבי"ם, האישה מכונה "גדולה" כי מעשיה טובים.

על פי פסוקים ח'–ל"ז, ציינו שני מעשים טובים שעשתה האישה.

(2) על פי מה שלמדתם, מדוע סגר אלישע את הדלת לפני שהתפלל (פסוק ל"ג)?

(7 נקודות)

ג. עיינו במלכים א', פרק י"ז, פסוקים י"ז–כ"ד ובמלכים ב', פרק ד', פסוקים י"ז–ל"ז.

הביאו שתי הוכחות לכך שאלישע היה תלמידו וממשיכו של אליהו הנביא. (5 נקודות)

10. הושע

- א. עיינו בפרק ב', פסוקים א'–ג'.
- (1) פרק ב' פותח בנבואת נחמה.
- ציינו שתי בשורות של נחמה הכתובות בפסוקים אלה.
- (2) על פי פירוש שלמדתם, הסבירו מדוע בחר הושע לפתוח את הנבואה בדברי נחמה.
- (7 נקודות)
- ב. עיינו בפסוקים ט"ז–כ"ה.
- (1) מהו התהליך המתואר בפסוקים אלה ומדוע תהליך זה יתרחש דווקא במדבר? ענו על פי פירוש שלמדתם.
- (2) על פי פסוקים ט"ז–י"ז, ציינו שתי פעולות שיובילו להתרחשות התהליך.
- (7 נקודות)
- ג. עיינו בפסוק ב'.
- מלבי"ם (פסוק ב'): "כי גדול יום יזרעאל" – [...] שייקרא בשם יזרעאל מעניין זריעה, שהגלות יהיה דומה כזורע גרעיני תבואה בעומק האדמה ונדמה לו שהגרעינים נרקבו ונבלו ואחר כך יציצו ויצמחו ויוציאו פרי תבואה כפלי כפליים, כן יציצו מן הגולים שנזרעו בארצות שְׂכָנִים עִם רב".
- הסבירו באמצעות הדימוי של מלבי"ם את תהליך הגלות והגאולה.

11. מיכה, פרקים ג'–ד'

- א. עיינו בפרק ג', פסוקים ט'–י"ב.
- (1) ציינו שלוש קבוצות מנהיגים שהנביא מוכיח בפסוקים אלה, וכתבו מהו המאפיין המשותף לחטאים של קבוצות אלה.
- (2) עיינו בפסוק י"א.
- על פי פסוק זה, הסבירו מדוע מנהיגי העם סבורים שהם מוגנים מפני הרעה.
- (7 נקודות)
- ב. עיינו בפרק ד', פסוקים א'–ה'.
- (1) מהי הסתירה בין פסוק ב' לבין פסוק ה'?
- (2) רד"ק (לפסוק ה'): "כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו" – עד אותו זמן ילכו איש בשם אלהיו כי לא ישובו לדרך הטובה עד שישבם המלך המשיח לדרך הטובה אחר מלחמת גוג ומגוג."
- ישבו את הסתירה שבין פסוק ב' לפסוק ה' על פי פירושו של רד"ק.
- (7 נקודות)
- ג. עיינו בויקרא, פרק כ"ו, פסוקים ג'–ו' ובפרקנו, פסוקים ד'–ה'.
- על פי רש"י, נבואת מיכה שבפסוק ד' היא רמז לדברי ה' שבספר ויקרא.
- (1) צטטו מן הפסוקים בספר ויקרא ביטוי זה לנבואת מיכה.
- (2) בדברי מיכה בפרק ד', פסוק ה' יש רמז להתקיימות התנאי שבדברי ה' בפסוקים מויקרא.
- צטטו והסבירו את הרמז.
- (5 נקודות)

12. אמונות ודעות בפירוש רש"י

- א. על פי פירושים שלמדתם, הסבירו מה רש"י מלמד על כוח התפילה מן המילים המודגשות בכל אחד מן הפסוקים שלפניכם:
- " כי לא המטיר ה' אלקים, על-הארץ ואדם אין לעבד את-האדמה" (בראשית, פרק ב', פסוק ה')
- " כי שמע אלקים אל קול הנער" (בראשית, פרק כ"א, פסוק י"ז)
- (7 נקודות)
- ב. עיינו בבראשית פרק כ"ה, פסוק כ"א.
- רש"י (פסוק כ"א): " ויעתר' – הרבה והפציר בתפלה. ויעתר לו' – נתפצרו נתפייסו ... לנכח אשתו – זה עומד בזווית זו ומתפלל, וזו עומדת בזווית זו ומתפללת. ויעתר לו – לו ולא לה, שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע לפיכך לו ולא לה:
- (1) השורש ע.ת.ר מופיע פעמיים בפסוק. מהן שתי המשמעויות של שורש זה בפסוק?
- (2) מאיזו מילה בפסוק לומד רש"י ש"אין דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע"?
- (7 נקודות)
- ג. עיינו בשמות, פרק ד', פסוקים א'–ג'.
- רש"י לשמות, פרק ד', פסוק ג': " ויהי לנחש' – רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל [...] ותפס אומנותו של נחש".
- (1) על פי רש"י, אילו דברים שאמר משה היו לשון הרע על ישראל? מהו הערך החינוכי הנלמד מפירוש זה?
- (2) מהו המשותף לפירוש זה של רש"י ולפירושים הפותחים של רש"י לחומשי התורה (בנוגע ליחס לעם ישראל)?
- (5 נקודות)

13. פרשנות רמב"ן

- א. בפירושו לבראשית, פרק י"ב, פסוק ו', כתב רמב"ן:
- "ודע כי כל גזרת עירין (מלאכי ה') כאשר תצא מכוח גזרה (תכנית) אל פועל דמיון (מעשה שדומה לה), תהיה הגזרה מתקיימת על כל פנים".
- (1) הסבירו בלשונכם את דברי רמב"ן.
- (2) כתבו דוגמה אחת מן התנ"ך שמביא רמב"ן לעיקרון זה.
- (7 נקודות)
- ב. רמב"ן מיישם את העיקרון "מעשה אבות סימן לבנים" גם בפרשנות שלו לחטאים שחטאו אבות. כתבו דוגמה אחת לכך.
- (7 נקודות)
- ג. עיינו בבראשית פרק ל"ב, פסוקים ד'–ט'.
- רמב"ן לבראשית ל"ב, ט': " ויהי המחנה הנשאר לפלטה' – וגם זה ירמוז שלא יגזרו עלינו בני עשו למחות את שמנו, אבל יעשו רעות עם קצתנו בקצת הארצות שלהם, מלך אחד מהם גוזר בארצו על ממונו או על גופנו, ומלך אחר מרחם במקומו ומציל הפלטים".
- הסבירו מה הרמז לעתיד שמצא רמב"ן בהכנות שעשה יעקב אבינו לקראת המפגש עם עשיו.
- (5 נקודות)

פרק ה – שאלת נושא (12 נקודות)

14. מנהיגות ומנהיגים בתנ"ך

כתבו חיבור קצר (כחצי עמוד). בחיבורכם התייחסו לשני מנהיגים של עם ישראל משני תחומים שונים (דתי, צבאי, מדיני, חברתי). ציינו מיהו המנהיג, באיזה תחום הנהיג את עם ישראל וכן ארוע אחד שבו באה לידי ביטוי מנהיגותו. כתבו אילו תכונות של מנהיגות עולות מהמנהיגים שבחרתם. (לפחות שתי תכונות) והסבירו תשובתכם.

בהצלחה!